

Литвинчук О.В.,
к.філос.н., доц.
Державний університет «Житомирська політехніка»

РЕЕМИГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ: ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Міграція є багатовимірним соціальним феноменом, що особливо загострився під впливом війни та глобальних трансформацій. Відсутність своєчасних рішень посилює політичну напруженість, економічну нестабільність і формує міграційну кризу, що становить загрозу не лише для України, але й для світової системи. Нині пріоритетним стає не стільки потреба в запобіганні еміграції українців, зумовленій необхідністю збереження життя та пошуку безпеки, скільки розроблення державних ініціатив, спрямованих на ефективну реєміграцію, що має значення як для України, так і для країн, які прийняли українських вимушених мігрантів. Тривале перебування великої кількості громадян за кордоном створює додаткове навантаження на їхні ринки праці та житлову інфраструктуру, а тому питання повернення українців може перерости у вагомий глобальний проблему, яку вимагає негайного вирішення.

Суттєвий внесок у формування теоретичних і прикладних засад міграційної політики здійснили українські дослідники, серед яких І. Артьомов [1], А. Власюк, П. Гайдучкий, О. Мельниченко, О. Садова, Л. Цимбал та ін.

Тож ключове завдання даної наукової розвідки – обґрунтування та розробка комплексної моделі державної політики реєміграції громадян, які виїхали за кордон унаслідок російсько-української війни, із виокремленням ключових економічних, соціальних, психосоціальних, освітніх, правових та регіональних напрямів, що забезпечують сталість процесів реєміграції та успішне включення українців, що повернулися, у суспільне життя.

Масовий виїзд мільйонів українців через війну став серйозним випробуванням як для України, так і для країн, що надали їм притулок. Водночас процеси реєміграції та добровільної репатріації поступово перетворюються на ключовий елемент довгострокового відновлення держави від

воєнних руйнувань.

За даними нового дослідження Національного банку, станом на кінець травня 2025 року за межами України у зв'язку з повномасштабною війною перебуває орієнтовно 5,6 млн українських громадян (без урахування осіб, що виїхали до рф). З них приблизно 4,2 млн отримали статус тимчасового захисту в країнах Європейського Союзу. «Згідно з даними Агентства ООН у справах біженців (UNHCR), найбільше статусів тимчасового захисту серед європейських країн українцям надали: Німеччина (близько 1,2 млн осіб); Польща (близько 994 тис. осіб); Чехія (близько 374 тис. осіб); Велика Британія (близько 254 тис. осіб); Іспанія (близько 241 тис.)» [2].

Згідно з оцінками Центру економічної стратегії «у листопаді-грудні 2024 року, 14% біженців не планують повертатися до України, а 24% ще не визначилися зі своїми планами на майбутнє. Тому ми спробували з'ясувати, що заважає їм повернутися на Батьківщину» [3, с. 51–52].

За спостереженням І. Артьомова, не зважаючи на суттєві демографічні виклики, Україна володіє низкою важливих ресурсів і потенційних переваг, які доцільно використати для нейтралізації негативних демографічних процесів та формування умов, сприятливих для повернення українських мігрантів з-за кордону: «зручні та часто унікальні цифрові державні сервіси, доступна медицина; значно більша свобода у виробленні та прийнятті рішень, ніж у багатьох інших країнах, відносно доступна вартість життя, багатий культурний спадок; порівняно теплий, але при цьому не посушливий, клімат; великі простори та доступні для культивування земельні площі...» [1, с. 100].

Тож варто суттєву увагу зосередити на формуванні ефективної державної політики щодо реєміграції громадян, які виїхали за кордон унаслідок російсько-української війни, виокремивши комплекс ключових напрямів, що охоплюють економічні, соціальні, психосоціальні, освітні, інформаційні, інституційні та регіональні аспекти. Їх системне впровадження здатне забезпечити сталість процесів реєміграції та успішну інтеграцію українців у суспільне життя після повернення.

Розпочнемо з економічної реінтеграції, яка має стати базовою умовою для повноцінного повернення громадян. Запровадження програм економічного стимулювання, включно з податковими пільгами, грантовою підтримкою та мікрокредитуванням для започаткування бізнесу, сприятиме відновленню економічної активності реемігрантів. Також працювати над розвитком ринку праці через програми перекваліфікації, професійної адаптації та швидкого працевлаштування, що дозволить ефективно інтегрувати трудовий потенціал осіб, що повернулися.

Не менш важливими є заходи соціальної реінтеграції, які передбачають спрощення доступу до медичних, освітніх та соціальних послуг, усунення бюрократичних бар'єрів у реєстраційних процедурах та вирішення житлового питання через пільгове кредитування, відновлення зруйнованого житла та надання тимчасового житла в громадах. Саме доступ до якісної інфраструктури та житлової стабільності значною мірою визначає готовність громадян повернутися та залишитися в Україні.

Окрему увагу слід приділити психологічній та соціальній підтримці, адже значна частина вимушених мігрантів пережила психологічні травми, пов'язані з війною та вимушеним переміщенням. Створення центрів реінтеграції, що пропонують психологічне консультування, підтримку у працевлаштуванні та соціальна адаптація, є ключовим елементом повернення. Спеціалізовані програми для дітей, які пережили стресові та травматичні події, мають стати невід'ємною складовою політики рееміграції.

Також важливу роль у процесах повернення відіграють освітні ініціативи, що включають визнання іноземних кваліфікацій і документів, адаптаційні програми для студентів та молоді, а також сучасні курси перекваліфікації, узгоджені з потребами українського ринку праці та європейськими стандартами. Це сприятиме швидшому включенню громадян, що повернулися, у систему освіти та ринок праці.

Суттєвого вдосконалення потребує правова база. Оновлення стратегії міграційної політики із фокусом на рееміграцію, поглиблення координації між

ключовими державними органами, а також удосконалення механізмів обліку повернутих громадян дозволять забезпечити ефективне планування ресурсів і реалізацію комплексних програм реінтеграції.

Нарешті, вагому роль відіграють регіональні підходи до реінтеграції, зокрема підтримка громад, що приймають значні потоки реемігрантів, шляхом збільшення фінансування та розвитку соціальної інфраструктури. Запровадження пілотних програм у деокупованих та найбільш постраждалих від війни регіонах, а також активне залучення місцевого бізнесу до створення нових робочих місць забезпечать рівномірну та ефективну інтеграцію населення.

Таким чином, успішна реінтеграція українців потребує багаторівневої, системної та науково обґрунтованої політики, що охоплює як економічні та соціальні заходи, так і психологічну підтримку, освітній розвиток та правову модернізацію. Саме комплексність цих кроків здатна забезпечити повноцінне життя громадянам, що повернулися, та сприяти відновленню держави в післявоєнний період, оскільки саме людський капітал становить основу післявоєнної відбудови та подолання критичної демографічної кризи.

Список використаних джерел

1. Артёмов І. Реінтеграція українських біженців: виклики та шляхи їх мінімізації. *Міжнародний науковий вісник*. 2025. Вип. 2(30). С. 88–101.
2. Біженці з України 2025 в Європі та світі – скільки українців виїхало за кордон і знайшли роботу, НБУ. *Renews*. <https://renews.com.ua/kultura/bijenci-z-ukrayini-2025-v-yevropi-ta-sviti-skilki-ukrayinciv-viyihalo-za-kordon-i-znaishli-roboty-nby/>
3. Центр економічної стратегії. Українські біженці після трьох років за кордоном: скільки їх та хто повернеться? Четверта хвиля дослідження. 2025. 102 с. <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/ukrayinski-bizhenczi-pislya-troh-rokiv-za-kordonom.pdf>